

Двейрін Дмитро Ігорович
аспірант Київського університету
інтелектуальної власності та права

Основні суб'єкти правового регулювання електроенергетичної безпеки в Україні

Електроенергетична безпека посідає провідне місце в системі національної безпеки, оскільки від стабільності енергетичного сектору залежить економічний розвиток держави, її обороноздатність та соціальна рівновага. Сучасні виклики зумовлюють необхідність всебічного визначення суб'єктів, відповідальних за підтримання безпеки енергосистеми, із урахуванням їхніх повноважень, правового статусу та взаємодії в межах нормативно врегульованих відносин. Особливу увагу потребує дослідження правової природи цих суб'єктів, адже узгодженість їх діяльності безпосередньо впливає на ефективність функціонування енергетичної інфраструктури. Не менш важливим є аналіз міжгалузевих аспектів, оскільки електроенергетична безпека охоплює не лише технічний, а й правовий, організаційний та інституційний виміри.

В. Криворучко підкреслює, що органи виконавчої влади є ключовими суб'єктами публічного адміністрування, які забезпечують реалізацію державної політики в економічній, соціально-культурній, безпековій та інших сферах. Наголошується, що ці органи володіють адміністративною правосуб'єктністю, оскільки мають визначені законом права й обов'язки та реалізують їх у межах адміністративного процесу. Акцентується на тому, що органи виконавчої влади поєднують нормотворчу, правозастосовну та правоохоронну функції, що визначає їхню провідну роль у публічному адмініструванні. Значна увага приділяється їх правовому статусу, компетенції, ієрархії та організаційній структурі, які забезпечують їхню здатність впливати на всі сфери суспільного життя. Зазначається, що діяльність цих органів характеризується постійністю, універсальністю та організуючим впливом. Підкреслюється, що саме органи виконавчої влади реалізують державну волю через ухвалення владних рішень і застосування контрольних та примусових заходів [1].

Н. Кузьминчук здійснила комплексний аналіз інституційних аспектів державного регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку, звернувши увагу на роль держави у забезпеченні стабільності та безпечності енергетичного сектору. Наголошується, що електроенергетичний ринок функціонує як багаторівнева система, ефективність якої визначається узгодженими діями виробників, постачальників, операторів та споживачів. Акцентується на недоліках чинної нормативно-правової та інституційної бази, які ускладнюють формування конкурентного середовища та належну взаємодію між суб'єктами ринку. У роботі визначено ключові проблеми, зокрема недосконалість тарифоутворення, низьку фінансову дисципліну, зношеність основних фондів та відсутність прозорих правил договірних

відносин. Підкреслюється, що держава має забезпечувати розвиток альтернативної енергетики, модернізацію інфраструктури та диверсифікацію джерел енергії як умову посилення енергетичної безпеки. Значна увага приділена міжнародному досвіду, який демонструє поступовий перехід до конкурентних моделей ринку та потребу адаптації українського законодавства до європейських стандартів [2].

Суб'єкти правового регулювання електроенергетичної безпеки, визначені Законом України «Про ринок електричної енергії», охоплюють розгалужену систему учасників ринку та інституцій, наділених повноваженнями щодо забезпечення стабільної та безпечної роботи об'єднаної енергетичної системи України. Центральне місце серед них посідає НКРЕКП, яка встановлює правила ринку, затверджує кодекси системи передачі, розподілу та комерційного обліку й здійснює державний нагляд за їх виконанням. Значну роль відіграє Оператор системи передачі, відповідальний за диспетчеризацію, розвиток і технічну підтримку мереж, тоді як оператори систем розподілу забезпечують надійність електропостачання на локальному рівні. До кола суб'єктів також належать оператор ринку, гарантований покупець, виробники електроенергії, електропостачальники, трейдери, постачальники допоміжних послуг, оператори установок зберігання енергії та активні споживачі, діяльність яких впливає на балансування системи та безпеку постачання. Споживачі побутові, непобутові та захищені виступають учасниками договірних відносин, що сприяє прогнозованості та стійкості енергозабезпечення. Держава через закріплені принципи пропорційності, прозорості, недискримінації та енергетичної безпеки визначає рамки діяльності всіх суб'єктів та підтримує належне функціонування ринку, доповнюючи систему аукціонним офісом, адміністратором комерційного обліку та органами погодження нормативних актів [3].

На основі Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» суб'єктами державного регулювання в енергетичній сфері визначаються Регулятор, його центральний апарат та територіальні органи, які здійснюють нормативно-правове регулювання, моніторинг, контроль, ліцензування та формування тарифної політики. Регулятор функціонує як постійно діючий центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, покликаний забезпечувати баланс інтересів споживачів, учасників ринку й держави. Закон підкреслює його незалежний характер та забороняє будь-яке неправомірне втручання інших органів влади або суб'єктів господарювання в його діяльність. Верховна Рада України реалізує парламентський контроль, отримуючи щорічний звіт Регулятора. Кабінет Міністрів України бере участь у питаннях призначення членів Комісії, погодженні нормативних документів та доступі до інформації, необхідної для виконання його функцій. До системи суб'єктів регулювання включено також інші державні органи, зокрема Антимонопольний комітет України та Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, які співпрацюють із Регулятором у процесі моніторингу ринку та виявлення зловживань [4].

Міністерство енергетики України визначене як центральний орган виконавчої влади, відповідальний за формування та реалізацію державної політики у паливно-енергетичному комплексі, включно з електроенергетичною, ядерною, вугільною та нафтогазовою сферами, а також у галузі відновлюваної енергетики та альтернативних видів палива. Підкреслюються його нормотворчі та управлінські повноваження, які охоплюють затвердження технічних регламентів, правил безпечного постачання енергії, прогнозних балансів ресурсів та вимог у сфері енергопостачання. Важливою складовою компетенції є забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, управління зоною відчуження, поведіння з радіоактивними відходами та виконання міжнародних зобов'язань України. Значну роль відіграє розпорядження державним майном та корпоративними правами у стратегічних енергетичних підприємствах, з урахуванням вимог щодо їх функціональної та операційної незалежності. Положення про Міненерго окреслює широкий спектр взаємодії цього органу з іншими органами державної влади, міжнародними партнерами, підприємствами й громадськістю. Міністр енергетики як керівник міністерства володіє повноваженнями щодо управління його діяльністю, координації роботи інших центральних органів виконавчої влади, а також здійснення кадрових, контрольних і наглядових функцій [5].

Отже, електроенергетична безпека розглядається як пріоритетний напрям національної безпеки, що зумовлює необхідність визначення кола суб'єктів, відповідальних за стабільність і надійність енергосистеми, з урахуванням їхніх повноважень та правового статусу. У цьому контексті провідну роль відіграють органи виконавчої влади, які поєднують нормотворчу, правозастосовну та контрольну діяльність і забезпечують реалізацію державної політики в енергетичній сфері. Дослідження інституційних аспектів свідчить, що ефективність функціонування ринку залежить від узгодженості дій усіх учасників, однак недоліки нормативної бази та інфраструктури ускладнюють формування конкурентного середовища. Сукупність суб'єктів, наділених повноваженнями у сфері регулювання, охоплює державні органи, операторів ринку, виробників, постачальників, споживачів та інституції, що забезпечують контроль, моніторинг і тарифну політику. Значення мають і спеціально уповноважені органи, які здійснюють нагляд, ліцензування, погодження нормативних рішень і взаємодію з іншими структурами у межах регулювання енергетичної галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Криворучко В. В. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного управління. Адміністративне право і процес. 2018. № 3. С. 95–100.
2. Кузьминчук Н. В. Інституційні аспекти державного регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку. Проблеми економіки. 2014. № 1. С. 59–64.

3. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13 квітня 2017 № 2019-VIII. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2019-19>

4. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України від 22 вересня 2016 № 1540-VIII. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1540-19>

5. Про затвердження Положення про Міністерство енергетики України : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 17 червня 2020 № 507. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/507-2020-%D0%BF>